

TEÓRIA DIZAJNU

Ročník: I.

Odbor: 822I 6 Dizajn

Pomaturitné štúdium

Vyučujúci: Ing. Michaela Kozmášová

4. Hodina

- Osobnosti, ktoré sa podieľali na vzniku dizajnu:
 - James Watt
 - Josiah Wedgewood
 - Michael Thonet
 - Joseph Paxton

Vznik dizajnu

- **Priemyselná revolúcia** inak **industrializácia** je proces základnej zmeny v oblasti výroby nástrojov, ktorý umožnil prechod od manufaktúry, založenej na ručnej práci, ku kapitalistickej továrni.
- Začala sa v roku **1760** v textilnom priemysle. Zásahom do manufaktúrnej výroby zmenila demografickú štruktúru krajiny. Ľudia sa presťahovali do miest.
- Vznikom novej spoločenskej vrstvy vznikla aj veľká sociálna nerovnosť, čo viedlo **k nepokojom a hnutiam**.
- V roku 1750 pracovala väčšina ľudí v poľnohospodárstve. Žili v malých dedinských komunitách, kde dorábali obilie a chovali domáce zvieratá. V roku 1900 väčšina ľudí pracovala už v mestách. Výroba za pomoci strojov sa neustále zdokonaľovala a nové vynálezy urýchlivali výrobu aj stonásobne. Vývoz a zisky stúpali, a v konečnom dôsledku aj životná úroveň.

Vznik dizajnu

- **Francúzska revolúcia** nebola jedinou veľkou zmenou, ktorá sa udiala v Európe koncom 18. storočia. Postupná, ale o nič menej dôležitá revolúcia (priemyselná) premenila postupy, podľa ktorých dovedy ľudia pracovali. Počas celého 18. storočia konštruktéri zdokonaľovali vynálezy určené na práce, ktoré dovedy robili ľudia. Toto viedlo k ďalším problémom ako nedostatok pracovných miest, lebo **stroje nahrádzali ľudí**.
- Manufaktúrna výroba postupne zanikla a presadzovala sa **výroba za pomoci strojov**. Všetko to začalo v **Spojenom kráľovstve**.

Vznik dizajnu

- Prelom nastal v rokoch 1764 - 1767, keď James Hargreaves vytvoril ručný spriadací stroj – „jenny“, ktorý spracúval naraz 8 nití, ale obsluhoval ho len jeden človek. Vyrobená priadza bola tenká a často sa trhala. Zlepšením tohto smeru bol v roku 1767 Highsov spriadací stroj – „water-frame“, ktorý bol poháňaný Vodným kolesom. Takto vyrobená priadza však bola hrubá. Prednosti týchto dvoch vynálezov potom v roku 1779 skombinoval Samuel Crompton a vytvoril stroj „mule“ – čiže kríženca, ktorý bol 20-krát výkonnejší. Tento stroj mohol naraz spriadať až 1000 nití. Vyrobená priadza bola jemná a zároveň dostatočne pevná.

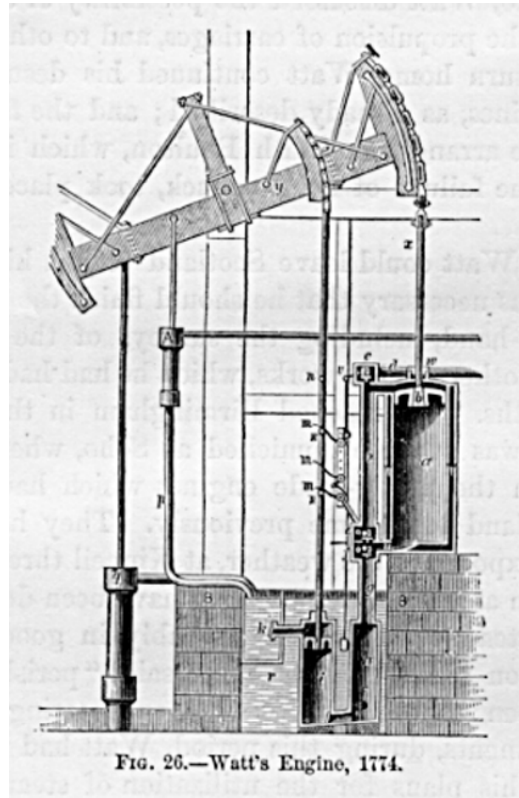
Vznik dizajnu

- Konštruktérom nového zdroja energie, parného stroja, sa stal v **roku 1763 James Watt**. Tento stroj pracoval na princípe stlačenej pary. Mal oveľa väčší výkon ako predchádzajúce parné stroje a využíval sa vo fabrikách na pohon, valcovaní zdvíhacích strojov a iných zariadení.
- Nastal **vek pary**. Wattov parný stroj odstránil závislosť na vodnej energii, a umožnil tak stavať továrne na miestach s najvhodnejšími podmienkami. Všetky súčiastky parného stroja bolo potrebné zhotoviť z kovu a vyžadovalo sa ich dokonalejšie opracovanie, pretože museli do seba presne zapadať. Preto sa objavujú ďalšie nové stroje a nástroje, napr. strojná vrtačka, sústruh so suportom.

James Watt

- Priemyselnú revolúciu odštartoval v poslednej tretine 18.stor. vo Veľkej Británii vynález rotačného parného stroja **Jamesom Wattom** (1736 – 1819)
- Navrhoval parostroje, dával ich realizovať . **Aktivity niekdajšieho remeselníka sa takto rozdelili medzi tých, ktorí navrhujú a tých, ktorí produkt vyrábajú.**
- Zasiahol do dejín architektúry (bol jedným z navrhovateľov pradiarne v Salforde pri Manchestri (prvá skeletová stavba používajúca **železo**, ktoré sa stalo symbolom priemyselnej revolúcie).

James Watt

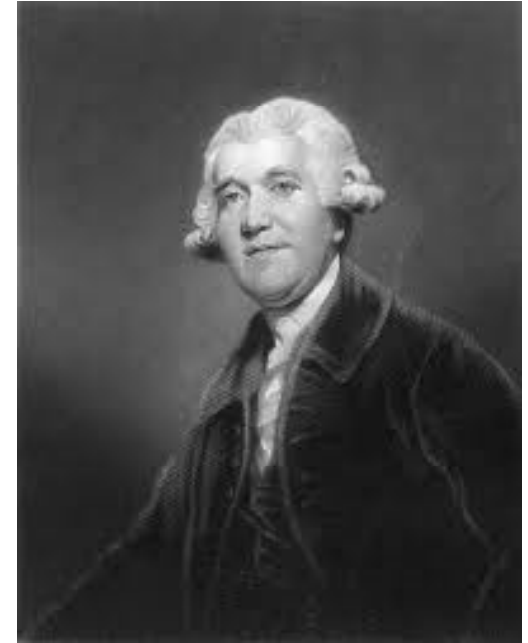

- Watt v skutočnosti nebol vynálezcom parného stroja. Urobil iba také vylepšenia, ktoré umožnili parný stroj ozaj priemyselne využiť. Zásluhou J. Watta sa mohla priemyselná revolúcia v Spojenom kráľovstve rozbehnúť definitívne.

Josiah Wedgewood

- **Josiah Wedgewood** – výrobca keramiky, zaviedol predaj prostredníctvom katalógov, výstavných miestností, **prispôboval vkus podľa rôznych spoločenských vrstiev**.
- bol dôležitým inovátorom v oblasti výrobných technológií.
- viaceré vzory navrhoval Wedgewood sám, v niektorých sa dopracoval až k racionálnej jednoduchosti.
- ako dekoratérov zamestnával významných anglických výtvarníkov napr. **Johna Flexmana**, ktorý na základe štúdia rímskej antiky navrhoval klasické vzory.

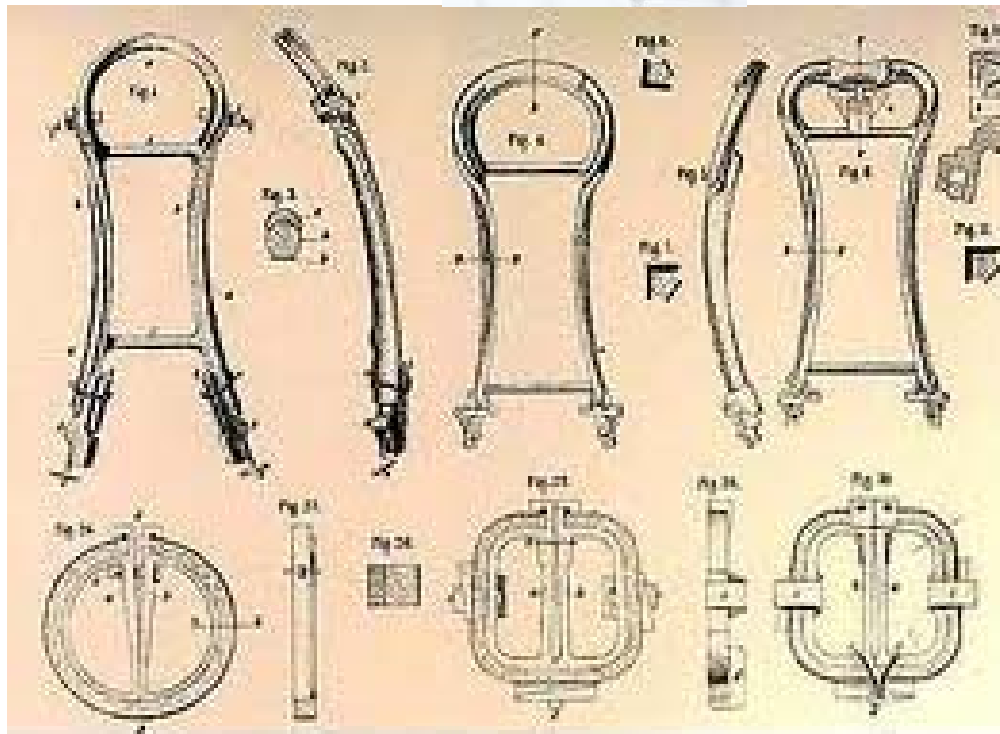
Josiah Wedgwood

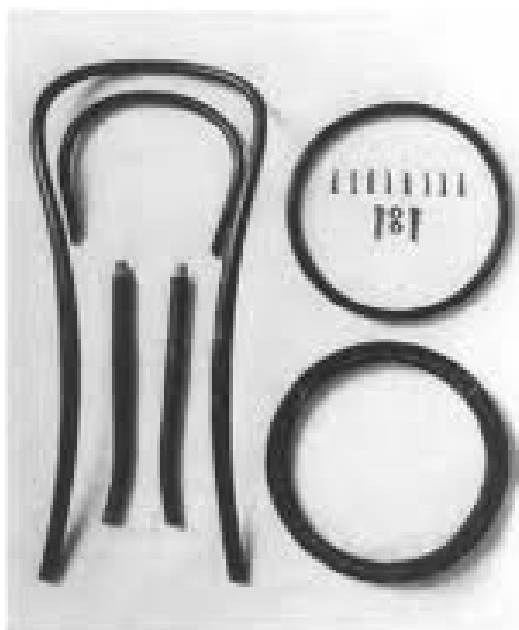
Michael Thonet

- **Thonetov podnik** (stredná Európa, habsburské Rakúsko) bol na výrobu nábytku z ohýbaného dreva, významnou úlohou prispel k etablovaniu dizajnerskej profesie v priemysle
- podiel ručnej práce tu ostával, zároveň rešpektoval danosti ľudského tela a funkčné nároky na ten-ktorý druh nábytku
- uvedené obdobie jeho tvorby charakterizuje **biedermeierovský štýl**
- v továrni v Koryčanoch na Morave začína pomocou parných strojov výrobu konzumnej stoličky – **model č. 14**, ktorá bola vyrobená z minimálneho počtu dielov, s najnižšími materiálovými a montážnymi nákladmi, predstavuje ideál lacného, masovo produkateľného spotrebného predmetu

Michael Thonet

Michael Thonet – stolička č. 14

Joseph Paxton, londýnska výstava

- Londýnska svetová výstava v roku 1851 symbolicky rozdelila 19.storočie
- **Great Exhibition of Industry of All Nations v Londýne** bola prvou zo série výstav , ktoré po polovici 19-teho storočia nasledovali v rýchlom slede (Veľká Británia, Francúzsko)
- **Krištáľový palác – Joseph Paxton** – budova z liatinových dielcov a skla

Joseph Paxton

**Crystal Palace
(Krištáľový
palác),
Londýn, 1851**

Postavený bol na
účely 1.
medzinárodnej
výstavy
usporiadanej v
Londýne

Joseph Paxton – The Crystal Palace

- Výnimočnosť jeho návrhu bola založená na **princípe stavby skleníkov**, s ktorými mal Paxton bohaté skúsenosti. Joseph Paxton sa pri návrhu inšpiroval listami Viktorie kráľovskej. Ide o obrovské lekná, ktoré majú priemer cez 2m. Majú rebrovitú štruktúru a tá ovplyvňuje ich vysokú nosnosť tak, že sú schopné uniesť človeka.
- **V roku 1866 zachvátil palác požiar**, ktorý zničil jednu jeho časť. Aj keď sa oheň podarilo uhasiť, nebol palác už prestavaný do pôvodného stavu. Naďalej slúžil na výstavné účely a ako múzeum, až do roku 1936 kedy 30. novembra podľahol ohňu.

Vypracujte prezentáciu o jednom z dizajnérov:

1. Philippe Starck
2. Ron Arad
3. Bořek Šípek
4. Le Corbusier
5. Karim Rashid
6. Peter Maly
7. Arik Levy
8. Zaha Hadid
9. Tibor Uhrín
10. Louis Comfort Tiffany
11. Frank Lloyd Wright
12. Gerrit Rietveld
13. Marcel Breuer
14. Frank Gehry
15. Walter Gropius
16. Verner Panton

Prezentácia bude mať min.10 snímok. Bude obsahovať textovú aj obrázkovú časť – ukážky prác autorov.

5. Hodina

- Etika dizajnéra

Etika dizajnéra

- V roku 1976 ICSID a ICOGRADA spoločne vypracovali a prijali dokument pod názvom **Vzorový kódex profesionálnej etiky priemyselných designérov.**
- **ICSID** - Medzinárodná rada spoločností priemyselného dizajnu založená r. 1957. Združuje 150 členov z 54 krajín.
(International Council of Societies of Industrial Design)

Etika dizajnéra

- Niekoľko najdôležitejších častí
 - I. Zodpovednosť priemyselného designéra k spoločnosti
 - II. Zodpovednosť designéra k svojmu zákazníkovi.
 - III. Zodpovednosť designéra voči ostatným designérom
 - IV. Honoráre
 - V. Súťaže
 - VI. Reklama